



NATIONAL COALITION
FOR
NATURAL FARMING



सत्यमेव जयते

प्राकृतिक खेती उप्पर जागरूकता प्रशिक्षण कार्यक्रम

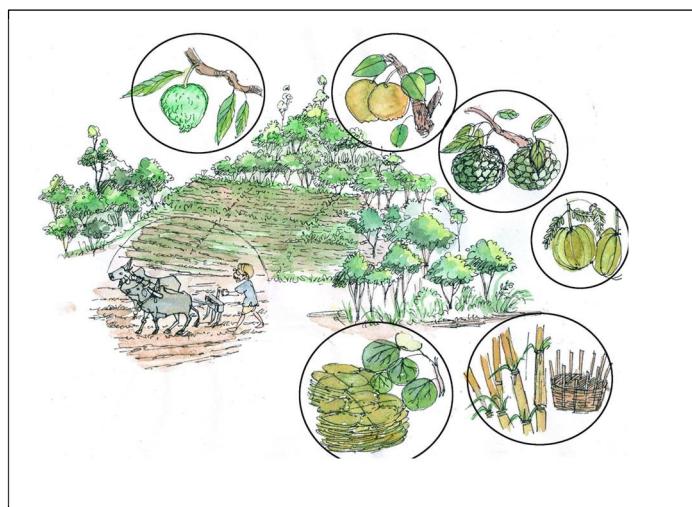
डोगरी अनुवाद-ओम प्रकाश शर्मा

समन्वयक

पता-५/१७६नानक नगर जम्मु तवी -१८०००४

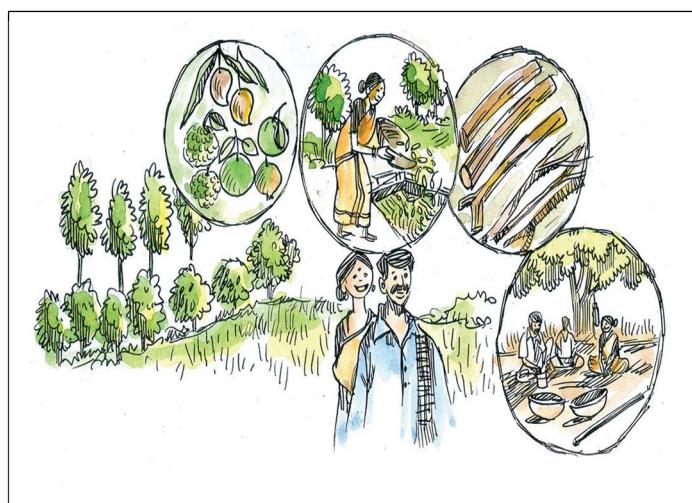
प्राकृतिक खेती दे सिद्धांते गी समझना

ग्राहँ दे प्रधाने आस्ते इक्क प्रशिक्षण कार्यक्रम



प्राकृतिक खेती दे फायदे :

- राई बाई उप्पर मामूली खर्चा
- पशुऐ आस्तै भरपूर चारा
- मौसमीआपदाए थवाँ बचाव
- खेतरे दी धरती दा जिन्दा होणा
- थोडे. पानी कन्नै बी फसले दी बढैतरी



- ਫਸਲੀ ਗੈਹਨਤਾ ਚ ਬਢੌਤਰੀ ਤੇ ਬਨਨਸਵਾਨਿਯੋ ਫਸਲੇ ਦਾ ਮਿਲਨਾ

ਪੂਰੀ ਹਿੰਦੁਸਥਾਨੀ ਰਿਆਸਤੋਂ ਚ ਲਕਵਾਂ ਕਰਸਾਨ ਹੁਣ ਪ੍ਰਾਕ੃ਤਿ ਕਨੈ ਤਾਲਮੇਲ ਰਕਖਨੇ ਆਲਿਯਾਂ, ਰਾਈ ਵਾਈ ਦੀ ਪਰਿਸਥਿਤੀਯੇ ਗੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋਈ, ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਆਲੀ ਬਕਵੀ ਪਰਤੋਆ ਕਰਦੇ ਨ, ਜੇ ਓ ਫਿਰੀ ਟਿਕਾਉ ਆਤਮਨਿਰ्भਰ ਜੀਵਨ ਧਾਰਨ ਕਰੀ ਸਕਨ। ਕਿਛੁ ਨੈ ਤੇ ਅਪਨੀ ਦਿਲਚੁਸ਼ੀ ਪੁਰਖੀ ਪਰਮਪਰਾਗਤ ਰਾਈ ਵਾਈ ਬਲਲ ਬੀ ਮੋਡੀ ਲੈਤੀ ਏ। ਬਡੇ ਸਾਰੇ ਤੇ ਮਤਿਯੇ ਖਾਦੇਂ ਦੀ ਬਰਤੌਨ ਕੌਲਾ ਹਾਧ ਤੌਵਾ ਕਰੀ ਲੇਈਏ ਤੇ ਅਪਨੀ ਰਾਈ ਵਾਈ ਦੇ ਖਚੇਂ ਬੀ ਬਚਾਨ ਲੇਈ ਪੇ ਨ।

ਪ੍ਰਾਕ੃ਤਿਕ ਖੇਤੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤਰੀਕੇ ਸਥਾਨੀ ਦੇਸ਼ੀ ਪਰਿਸਥਿਤੀਯੇ ਗੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋਈ ਬਨਾ ਕਰਦੇ ਨ। ਫਸਲੀ ਚੁਨਾਵ ਕੌਲਾ ਲੇਈਏ ਜਿਨ੍ਹੀ ਬੀ ਖਾਦੇਂ ਦੀ ਬਰਤੌਨ ਧਾ ਕੀਡੇ, ਪਤੰਗੇ ਥਵਾਂ ਬਚਾਵ ਕਰਨੇ ਆਸਤੈ ਸਥਾਨੀ ਪਰਿਸਥਿਤੀਏ ਗੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋਈ ਬਰਤਾ ਕਰਦੇ ਨ।

ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰੇ ਪਰ ਖੇਤਰੋਂ ਚ ਪਾਨੇ ਆਲੇ ਸਾਰੇ ਹੈਲ, ਸਥਾਨੀਧ ਖੇਤਰੋਂ ਚ ਗੈ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜਨਦੇ ਨ ਧਾ ਫਿਰੀ ਆਸ ਪਡੋਸ ਦੇ ਜੱਗਲੇ ਜਾਡੇ, ਛਾ। ਇਸ ਕਨੈ ਬਾਜ਼ਾਰੋਂ ਥਵਾਂ ਸਥਾਨੀ ਸਾਰੇ ਕਿਛੁ ਖਰੀਦਨੇ ਥਵਾਂ ਬਚੀ ਜਾਨ ਹੁਨਦਾ ਏ ਤੇ ਕਰਸਾਨੇ ਦੀ ਆਤਮਨਿਰਭਰਤਾ ਚ ਬੀ ਬਢੌਤਰੀ ਹੋਈ ਜਨਦੀ ਏ ਤੇ ਕਨੈ ਰਾਈਵਾਈ ਦੇ ਖਚੇਂ ਦੀ ਬੀ ਬਚਤ ਹੋਈ ਜਨਦੀ ਏ।

ਸਾਈੰਸੀ ਫੈਂਗੈ ਕਨੈ ਖੇਤੀ ਬਾਣੀ ਕਰਨੇ ਲੇਈ, ਤੇ ਮਿਟਟੀ ਚ ਪੋਥਕ ਤਤਵੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਮਾਤਰਾ ਕਰਨੇ ਲੇਈ, ਬਕਖ ਬਕਖ ਫਸਲੇ ਦੀ ਰਾਈ ਵਾਈ ਕਰਨਾ, ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਚਾਬੀ ਏ ਤੇ ਮੁਕਖ ਸਿਦ੍ਧਾਂਤ ਬੀ ਏ। ਏ ਅੰਧਾਸ ਸਿਰਫ ਫਸਲੀ ਅਧਿਕਤਾ ਗੈ ਨੇਈ ਬਧਾਂਦਾ, ਥੋਡੀ ਜਮੀਨਾਂ ਥਵਾਂ ਬੀ ਬਨਨਸਵਾਨੇ ਧਾਇ ਚਾਰੇ ਆਲੇ ਕੂਟੇ ਬਨਨੇ ਤੱਥਾਂ ਲਾਇਏ, ਪਸ਼ੂਏਂ ਦੇ ਚਾਰੇ ਦਾ ਬੀ ਪਰਬਨਘ ਹੋਈ ਜਨਦਾ ਏ।

ਪ੍ਰਾਕ੃ਤਿਕ ਖੇਤੀ ਚ ਹਾਂਲਾਕਿ ਫਸਲੇ ਦਾ ਚੁਨਾਵ ਸਥਾਨੀਧ ਪਰਿਸਥਿਤੀਯੇ ਗੀ ਚੱਗੀ ਚਾਲੀ ਸਮਝਿਏ ਕਿਤਾ ਜਨਦਾ ਏ, ਉਸ ਕ੍਷ੇਤ੍ਰ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਣ ਤੇ ਮੌਸਮੇ ਗੀ ਕੇਈ ਬਰੋਂ ਥਵਾਂ ਸਮਝਨੇ ਦੇ ਬਾਦ ਗੇ ਫਸਲੇ ਦੇ ਚੁਨਾਵ ਦਾ ਠੀਕ ਚਾਲੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਏ। ਐਸੇ ਅਨੁਮਵੋਂ ਕਨੈ ਜਿੰਝ ਬਾਂਤ ਸਬਾਂਤਿਯਾਂ ਫਸਲਾਂ ਰੱਗਿਆਂ ਤੇ ਧਰਤੀ ਗੀ ਖਦੂਟਿਏ ਬਿਛੌਨਾ ਪਾਇਥੈ ਫਕਿਏ ਰਖਨਾ ਕਨੈ ਮਿਟਟੀ ਗੀ ਰੋਡ,

ਥਵਾਂ ਬਚਾਂਦਾ ਬੀ ਏ ਤੇ ਨਮੀ ਦੀ ਬਢੌਤਰੀ ਬੀ ਕਰਦਾ ਏ। ਸਿੰਚਾਈ ਦੇ ਪਾਨੀ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਬੀ ਨੇਈ ਪੌਂਦੀ। ਸੁਕਕੀ ਰਕਕਡ, ਜਮੀਨੇ ਪਰ ਰਾਈ ਵਾਈ ਨੇਈ ਹੋਈ ਸਕਦੀ ਪਰ ਪਸ਼ੂਏਂ ਦੇ ਗੋਏ ਦੀ ਖਾਦ ਕਨੈ ਰੁਕਖ ਕੂਟੇ ਲਾਇਏ ਕਰਸਾਨ ਬੱਜਰ ਜਮੀਨੇ ਚ ਬੀ ਜਿਨਦ ਪਾਇ ਸਕਦੇ ਨ। ਜੀਵਾਣੁਏਂ ਦੀ ਸੱਖਿਆ ਮਿਟਟੀ ਚ ਬਧਾਈ ਸਕਦੇ ਨ। ਇਸਦੇ ਕਨੈਅਗੇ ਚਲਿਏ ਖੇਤਰੋਂ ਚ ਨਮੀ ਬਧਾਨੇ ਸੋਖਨੇ ਦਾ ਪਰਬਨਘ ਬੀ ਹੋਈ ਜਨਦਾ ਏ - ਮਤਲਬ ਪ੍ਰਾਕ੃ਤਿਕ ਖੇਤੀ ਕਨੈ ਸਾਡੇ ਖੇਤਰੋਂ ਚ ਜਿਨਦ ਜਾਨ ਪਰੋਚੀ ਜਨਦੀ ਏ।

ਜੀਵਨ ਧਾਰਨ ਤੇ ਆਧ ਗੀ ਫਾਧੇ

- ਹੋਰ ਮਤੀ ਆਧ ਦੇ ਸਾਧਨ
- ਕ੍਷ੇਤ੍ਰ ਦੇ ਸਾਬੈਂ ਬਨਨਸਵਾਨਿਯਾਂ ਫਸਲੇ ਕਨੈ ਆਮਦਨੀ ਦੀ ਬਢੌਤਰੀ
- ਪਰਿਵਾਰ ਆਸਤੈ ਪੈ਷ਟਕ ਖਾਨਾ
- ਜਿਝਾਂ-ਮੁੱਗੀ ਪਾਲਨ, ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਨ, ਮਛਲੀ ਪਾਲਨ, ਮਧੁਮਕਖੀ ਪਾਲਨੇ ਕਨੈ



- پر्यावरण ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਾਡੀ ਕੂਟੇ ਲਾਈਏ , ਸ਼ਹਦ , ਪਤ਼ਰ , ਬੱਸ , ਮਸਾਲੇ ਵੈਗੈਰਾ ਪੈਦਾ ਕਰਿਏ ।

ਜੀਵਨ ਧਾਰਨ ਤੇ ਆਧ ਥਵਾਂ ਫਾਧਦੇ

ਪਸ਼ੁਪਾਲਨ ਸਥਾਨੀਯ ਪਰਿਸਥਿਤੀਏਂ ਕਨੈ ਜੋਡਿਏ, ਅਪਨੀ ਜਮੀਨਾ ਥਵਾਂ ਮਿਲਨੇ
ਆਲੇ ਚਾਰੇ ਗੀ ਧੋਗ ਪਸ਼ੁਏਂ ਦੇ ਖਾਨੇ ਆਸਟੈਂ ਦੇਝਾਏ, ਉਪਯੋਗ ਕਰੀ ਮਿਟਟੀ ਤੱਥ
ਪਤ਼ਰ ਬਛਾਈਏ, ਨਮੀ ਬਚਾਈਏ, ਕਰਸਾਨ ਅਪਨੇ ਖਰ੍ਚੇ ਗੀ ਬਚਾਈ ਲੈਂਦੇ ਨ ਤੇ
ਦੁਇ ਚਾਲੀ ਆਮਦਨ ਬੀ ਬਧਾਇ ਲੈਂਦੇ ਨ । ਸੱਝਾ ਟ੍ਰਾਇਕੋਣ ਤੇ ਪੌਂਚ, ਪ੍ਰਾਕ੃ਤਿਕ
ਖੇਤੀ ਆਲੇ ਕਰਸਾਨੇ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਤੀ ਗੀ ਮਜਬੂਤ ਕਰਦਾ ਏ ।



ਕਕਕ ਕਕਕ ਫਸਲਾਂ ਲਾਨੇ ਕਨੇ ਤੇ ਪਸ਼ੁ ਪਾਲਨੇ ਨੈ, ਮਧੁ ਮਕਖੀ ਪਾਲਨ, ਮਛਲੀ ਪਾਲਨ, ਮੁੰਗੀ ਪਾਲਨ ਵੈਗੈਰਾ ਜੋਡਿਏ ਊਸਗੀ ਮਤੀ ਆਧ
ਹੋਈ ਸਕਦੀ ਏ ।

ਪ੍ਰਾਕ੃ਤਿਕ ਖੇਤੀ

ਆਮਤੌਰੇ ਪਰ ਪ੍ਰਾਕ੃ਤਿਕ ਖੇਤੀ ਦਾ ਤੌਰ ਤਰੀਕਾ ਸਥਾਨੀਯ ਪਰਿਸਥਿਤੀਏਂ ਤੱਥ ਨਿਭਰ ਕਰਦਾ ਏ । ਜਾਂਗਲੀ ਜਮੀਨੇ ਆਸਟੈ ਇਕ ਜਾਂਗਲੀ
ਰਾਈ ਬਾਈ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਸਿਰਫ ਕਕਕ ਕਕਕ ਰੰਗਵਿਰਾਂਗਿਏ ਫਸਲੋਂ ਦੀ ਬਰਤੌਨ ਗੀ ਗੈ ਸਿਰਫ ਬਧਾਂਦਾ ਨਿ , ਕਨੈ ਓ ਸਥਾਨੀਯ ਜੀਵ ਜਨ੍ਤੁਏਂ ਦੀ
ਵਿਵਧਤਾ ਚ ਬੀ ਬਢੌਤਰੀ ਕਰੀ ਛੋਡਦਾ ਏ । ਜਿਸਦੇ ਕਨੇ ਸਾਫ਼ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪਾਨੀ , ਰਾਈ ਬਾਈ ਤੇ ਰੌਫੇ, ਹਾਫੇ, ਥਵਾਂ ਮਿਟਟੀ ਕਟੈਨੇ ਥਵਾਂ
ਜਲਵਾਹੁ ਦੀ ਸਿਥਰਤਾ , ਚ ਯੋਗ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਏ ।

ਪਰਦੂਬਣ ਗੀ ਸੋਖਨੇ ਦੀ ਕ਷ਮਤਾ ਔ਷ਧੀਅ ਸੱਕਖਣ ਸੱਸਾਧਨੇ ਦੀ ਭੀ ਬਢੌਤਰੀ ਹੁਨਦੀ ਏ । ਇਨਦੇ ਕਨੇ ਕਰਸਾਨੇ ਗੀ ਸ਼ਹਦ, ਪਤ਼ਰ,
ਬੱਸ ਬਨਨ-ਬਾਨਿਆਂ ਵਨ-ਸਪਤਿਆਂ, ਜਿਨਦੀ ਮਣਡੀ ਚ ਕਡੀ ਜਿਆਦਾ ਕੀਮਤ ਥੈਈ ਜਨਦੀ ਏ । ਸਭਵਨੇ ਥਵਾਂ ਤੱਥ ਫਸਲੋਂਦੀ ਵਿਵਧਤਾ ਤੇ
ਉਤਪਾਦਨ ਵੈਗੈਰ ਕੁਸੈ ਬਾਹਰੀ ਰਸਾਧਨਿਕ ਖਾਦੇਂ ਦੀ ਬਰਤੌਨ ਕੀਤੇ ਦੇ ਤੱਥ ਪੋਥਕ ਮਾਨ ਕਡਾ ਗੇ ਤੱਥ ਕੋਟਿ ਦਾ ਹੁਨਦਾ ਏ ਜੇਦੇ ਕਨੇ ਕਿਸਾਨ
ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਤਚਿਤ ਪੋਥਣ , ਖਾਨ ਪੀਨ ਕਨੇ ਸੇਹਤ ਤੇ ਸੀਰਤ ਦੀ ਬੀ ਬਢੌਤਰੀ ਹੁਨਦੀ ਏ ।

प्राकृतिक खेती दे सिद्धांत



२६५. जिस तुम्ह रहने वे चक्रवर्त



बीजी उत्प्रेरके कनੇ ਲੱਭਿਤ ਰਕਾ ਪਿੱਛੋਗਲ ਦੇਣ



ਦੇਸੀ ਬੀਜੇ ਕਨੇ ਰਾਂਡ ਚੰਦ ਕਰਨੇ ਦੇ ਅਸਥ



ਬਨਸਪਾਨਿਆਂ ਛਾਲਾਂ ਤੇ ਤੁਸ੍ਸ ਰੂਟੇ

प्राकृतिक राई बाई दे मूल सिद्धांत



ਕੇਂਦ ਵੀ ਸੌਂਸ਼ ਸਦ ਕੰਦੇ ਧਾਰਨੇ ਵੀ ਰਹੀਨ ਸਲਤ - ਮਿਟੀ ਕਨੇ ਜ਼ਾਹਾ ਕੇ ਜਾਂ
ਗਾਰ ਗਾਲੇ ਵੀ ਵਗਦ ਵੀ ਸਿਲ੍ਹੂਲ ਜਗੈਨ ਨੰਦ ਕਰਨੇ ਨਾਂ ਕਰਨੇ



ਗਾਂਦੇ ਗੇ ਜ਼ਬੇ ਕਾਲੇ ਪੜ੍ਹਾਵ ਨਹੀਂ ਚਲ



ਧਾਨਸ਼ਸ਼ ਕੰਦੇ ਕਾਂ ਚਾਹ ਕਰਨੇ ਲੰਦੇ ਦੇਸੀ ਤੌਰ ਕੰਮੇ
ਵੀ ਰਹੀਨ ਤੇ ਗਜ਼ਪਾਂਕ ਕੱਡੇ ਰਾਂਡ ਵੀ ਜਗੈਨ ਕਰੀ

- ३६५ ਦਿਨ ਜੀਵਵਿਵਧਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ
- ਸਥਾਨੀਯ ਬੀਜੇ ਦੀ ਬਰਤੌਨ
- ਪਸ਼ੁਪਾਲਨ ਗੀ ਜੋਡਨਾ
- ਜੀਵ ਵਿਵਧਤਾ ਗੀ ਬਧਾਨੇ ਆਲੇ ਉਤਪ੍ਰੇਰਕੇ ਦਾ ਮਿਲਨਾ
- ਸਥਾਨੀਯ ਵਨਸਪਤਿਏ ਦੀ ਮਦਦ ਕਨੇ ਸ਼ਾਨ੍ਤੀ ਕੀਡੇ, ਥਵਾਂ ਬਚਾਵ
- ਕੋਈ ਰਸੈਨਿਕ ਖਾਦ ਦਵਾਈ ਵਗੈਰਾ ਦਾ ਕੀਡੇ, ਮਾਰਨੇ ਧਾ
- ਖਰਪਤਵਾਰ ਮਾਰਨੇ ਲੇਈ ਬਰਤੌਨ ਨੇਈ ਕਰਨਾ
- ਰਾਈ ਬਾਈ ਦੇ ਸਥਾਨੀਯ ਤੌਰ ਤਰੀਕੇ ਦੀ ਬਰਤੌਨ
- ਧਰਤੀ ਕਨੇ ਥੋਡੀ ਗੇ ਛੇਡ, ਛਾਡ, ਕਰਨੀ
- ਬਕਰ ਬਕਰ ਬਨਸਪਾਨਿਆਂ ਜਡੀਬੂਟਿਆਂ
- ਤੁਕਰ ਕੂਟੇ ਤੇ ਫਸਲਾ ਲਾਨਿਆਂ

प्राकृतिक राई बाई दे मूल सिद्धांत

- १ : ३६५ दिन रुक्ख बढ़ते दी छत्रछाया
- २ : बक्ख बक्ख बन्नसबन्नियाँ फसलाँ ते रुक्ख बूटे

- जड़ी बूटिया, फसल चक्कर, नमियाँ बनकियाँ,
- मिली जुलियाँ फसलाँ लाइए, समतल खड़ुत
- फसले दी बढ़ौतरी करनी
- सरवतोमुखी राई बाई अपनाने दी रचना करनी
- ३६५ दिन हरिएं जडें गी ते सैली परतै कन्नै मिट्टी गी खदूटिए रखनै लेई बवस्था बनानी। सिलसिलेवार तौर तरीके कन्नै ताजे फले ते सब्जिएं दी पैदावार च बढ़ौतरी करना
- फसल पद्धतिए चुनने दा आधार स्थानी मौसम ते पानी दी उपलब्धता दे अनुसार होणा लोडचदा ऐ।



३ : बरखा दे पानी दी सँभाल दे तौर तरीके:

- गत्त कड़ने तलाड बनाने जाल बछाने दी बरतौन करनी लौडचदी
- मौसमी नमी गी सोखने तई सँभाल करने लेई धरती पर सञ्ज परत बनाई रखना। फसली नमूने दी रचना करिए ३६५ दिन धरती दा सँरक्षण करना चाईदा।
- मिट्टी च जीव तत्त बघाने लेई ते बघाइए नमी रखना भूमि जल दा बी सँरक्षण करना
- पानी दी सही बरतौन करिएः
- निकी सिंचाई सई समैं पर पानी देने दा ते फसली सिद्ध वयवस्था लागू करना
- मौसम ते मिट्टी दी नमी पर नजर रखना। दिखदे रौणा।
- जीवी उत्परेके कन्ने शक्ति बघाना -परोत्साहन देना
- मिट्टी कन्नै ज्यादा छेड छाड नई करनी

४ : मिट्टी दी गुणवत्ता कैसी ऐ:

- सामने लब्बने आले गुण : मिट्टी दी बनावट, पानी सोखने दी क्षमता वगैरा,
- रसैनिक गुणः विद्युत चालकता, हाइड्रोजन आयने दी क्षमता, इन्दा अनुपात किन्ना ए, पोषक तत्त किन्ने न,
- जीव गुणः जीवे दी विवधता किन्नी ए, समूह किन्ने किस्मे दे न, उणे गी व्यवस्थित करना।

कटाव रोकना

- मिट्ठी गी सखत नेई होण देना, मिट्ठी गी गैहरा नेई गुड्हना , पशुएं कन्नै चलंत औजारें दी बरतौन करना
- मिट्ठी गी खराब होने थवाँ बचाना, जैविक तौर तरीके गी अपनाना
- फसला राणे बाणे दे तरकि बदलदे रौणा चाई दा मिट्ठी च जैविक तत्व बघाने लेई जतन करना
- देसी खादे दी बरतौन बघाना ,धरती गी बड्हटे दी छत्तर छाया च रक्खना
- जीव तत्व बघाने लेई धैरेच बनाए दे हैल जैविक खादाँ जिजां- ईएम ओ एस ,आई एम ओ एस

५ : देसी बीजें कन्नै राई बाई करने दे फायदे

- पन्छानना सँभालना ते स्थानी विभान्नता दी लिखत तैयार करना नक्शो बनाना उन्दे लक्षणे दा वर्णन लिखना
- सब्बने दी शामूलियत कन्ने बीजे दी बनकिएं गी चुनना ताकि राई बाई च बरतौन बढ़े ते कीमत बी पैवै।

बक्रव बक्रव खण्डे च इसदा हिसाब किताब डाटा स्थानीय उत्पादन दे आधारे पर लगाने आले ते चुनने पर बीजे दी नामावली तैयार करना करवाना कोई बीड जीएमओ दी बरतौन नेई करनी । जैव विवधता बचाने दी द्रष्टि कन्नै जैविक बीजें दा भण्डारण करना । दुकानाँ खोलना स्थानीय परंपरागत बनकिए दीसम्भाल करना ।

- बीज बनाने दी ट्रेनिंग देना । देने दी बवस्था करना मणिडए कन्ने पैदा करने आले ते सँभाल ने आले करसाने दा तालमेल रखने दी बवस्था करना ।

स्थानीय पैदावार दी सम्भाल, भण्डारण ते बेचने बँडने दी बवस्था समुदायिक विशेष दी बीज बैंक सेवा दी द्रष्टि कन्ने सँसथा बवस्थित करना- स्थापित करना -अधिकृत बीज सरोत खोलना । पौंच दी आजादी सुरक्षित करना ते अनुवाँशिक सामग्रिए दी योजना दा परयोग करना ते होर अधिकारे गी प्रतिबन्धित करना, उणे सामग्रिएं गी कीमत बनाइए उत्थु दी सामग्रिएं ते पैदावार दे आधार पर परसँस्करन करिए -सुखाइए डिब्बा बन्दी करिए रस काढ़िए - निर्जलीकरण करिए शीत उपचार करिए उन्दी बरतौन ते कीमत बढ़ौतरी दे साधन करना ।

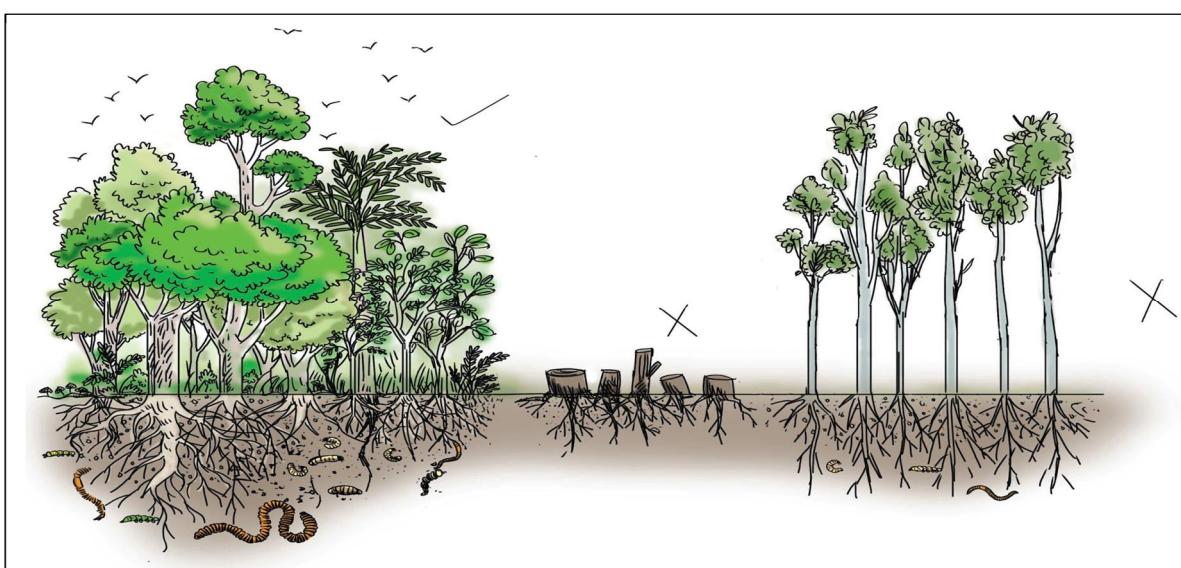
६ : देसी खादें गी बनाने आस्ते पशुपालना जरूरी करना

- पशुऐं थवाँ मिलने आला गोआ गूत्तैरै कन्नै मिट्ठी च जैविक तत्व दी बढ़ौतरी करने दी बवस्था करना
- हानिकारक कीडे, थवाँ बचाव करने लेई देसी तौर तरीके दी बरतोन ते वानस्पतिक अर्के काढे दी बरतौन करनी ।
 - कोई बी रसैनिक खाद कीडे मारने दी बरतौन खरपतवार साडने दी दवाई दी बिल्कुल बरतौन नेई करनी ।
 - कीडे बमारिए खरपतवारे गी हानिकारक चरणे तककर पुज्जने थवाँ पैहले साँझे बचाने आले तौर तरीके दी बरतौन दी बवस्था करना ।

- ਕੁਦਰਤੀ ਵਨਸਪਤਿਕ ਸਾਮੱਜਸ ਕੈਨੈ ਕੀਡੇ ਹਾਨੀ ਪੁਜਾਨੇ ਦੇ ਸ਼ਤੰਰ ਤਕ ਨੇਈ ਪੁਜ਼ੀ ਸਕਦੇ ਇਸਦੀ ਬਕਸਥਾ ਹੋਈ ਜਨਦੀ ਈ ਜੇਦੇ ਕਨੈ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨੇਈ ਹੋਂਦਾ ।
 - ਕੁਦਰਤ ਵਨਸਪਤਿਕ ਪਾਰਿਸਥਿਤਕ ਸਨਤੁਲਨ ਦੋਵਾਰਾ ਬਨਾਨੇ ਚ ਸਫਲ ਹੋਈ ਜਨਦੀ ਏ ਜੇ ਉਸਦੇ ਬਿਚ ਬਾਰਲੀ ਦੱਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਜਿੰਝਾ ਕੈਮਿਕਲ ਖਾਦੇਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਬਰਤੌਨ ਨੇਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ।
 - ਜੀਵ ਜਨਤੁਏਂ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨ ਰੈਣ ਬੈਨ ਸਮਝਾਇਏ ਤੇ
 - ਫਸਲੇ ਦੀ ਬਢੌਤਰੀ ਦੀ ਜਾਨਕਾਰੀ ਕਹਿਏ ਕਰਸਾਨ ਫਸਲੇਦੀ ਸੱਮਾਲ ਠੀਕ ਚਾਲੀ ਕਰੀ ਸਕਦੇ ਨ ਜੇ ਪਤਤਰੇ ਦੀ ਦਵਾਈ- ਜੈਵਿਕ ਦਵਾਈਆਂ ਘਰ ਜਸੀਨੈ ਚ ਬਨਾਈ ਦੀ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਕਾਸਾਧਿਕ ਬੇਚਨੇ ਦੀ ਟ੍ਰਾ਷ਟ ਕਨੈ ਬਨਾਈ ਗੇਦੀ ਉਸਦੀ ਬਰਤੌਨ ਕਰਨੀ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਨੇਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ।
 - ਕੀਡੇ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਹਿਏ , ਖੇਤਰੇ ਦੀ ਪੂਰੇ ਗ੍ਰਾਂ ਦੀ ਕੋਡੀ ਕਿਸਮਾ ਦਾ ਏ , ਕਿਨਨਾ ਹਾਨਿਕਾਰਕ ਏ , ਬਿਮਾਰਿਏ ਦੀ ਜੇ ਕਿਨ੍ਨੀ ਮਾਤਰਾ ਚ ਫੈਲਾ ਕਰਦੀ ਏ , ਇਸਦੇ ਬਾਰੇ ਚ ਜਾਨਕਾਰੀ ਦੇਇਏ , ਬਚਾਵ ਦੇ ਤੌਰ ਤੰਤੀਕੇ ਸਮਝਾਇਏ , ਬਚੇਆ ਜਾਵੇ ਸਕਦਾਏ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਚਾਰਟ , ਇਸਤੇਧਾਰ ਬਨਾਇਏ , ਸੁਨਾਦੀ ਕਰਾਇਏ , ਇੱਟਰਨੈਟ ਪਰ ਐਪਸ ਦੇ ਜਹਿਏ ।
 - ਗਾਧੇ ਫਟੀਲਾਇਜਰ ਤੇ ਦੂਹਿਆਂ ਦੇਸੀ ਖਾਦਾ ਬਨਾਨੇ ਆਸਤੇ ਟ੍ਰੈਨਿੰਗ ਦੇਇਏ , ਸਥਾਨਿਏ ਨੌਜਵਾਨੇ ਗੀ ਕਮਮ ਕਾਜ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਸਕਦਾ ਏ ।
 - ਸਾਪਤਾਹਿਕ ਸਮਝਦਾਰੀ ਦਿਨਾਂ ਕਰਨੇ ਆਲਿਏ ਗਲਲੇ ਦੀ ਜਾਨਕਾਰਿਆਂ ਦੁਸ਼ਨਾ , ਸਥਾਨੀਯ ਸਾਬੈ ਕਨੈ ਪਰਵਨਧ ਕਰਨਾ
- ।

ਕਿਆ ਸਚਚੇਮੁੜਵੇਂ ਸਾਡੀ ਮਿਟੀ ਮਰੈ ਕਰਦੀ ਏ ? -ਮੁਰਦਾ ਹੋਈ ਚੁਕਕੀ ਦਿ ਏ ?

- ਕਿਆ ਸਾਡੀ ਮਿਟੀ ਮਰੈ ਕਰਦੀ ਏ ?
- ਮੁਰਦਾ ਮਿਟੀ ਕੁਸੀ ਆਖਦੇ ਨ ਤੇ ਜਿਨਦਾ ਕੁਸੀ ?



फसलें दी उत्पन्नता आस्ते मिट्ठी दी जरूरत मौलिक रूप च हुन्दी ए, बिन मिट्ठी दे ना अन्न दी पैदावार होइ सकदी ए ते ना गै पशुएं गी चारा दित्ता जाई सकदा ए, कीजे इसदे बगैर ए सीमित मातरा च, चरमुरा हुन्दा ए । मिट्ठी इक्क कीमती सँसाधन ए, जिसदी दिक्खभाल ठीक चाली करनी लोडचदीए, बडे सारे हिस्से च, अफरीका दे सब सहारा च खादे दी थोडी बरतौन हौणे करी मिट्ठी दे तत्वे दा फसलें कन्नै बाहर जानाउरी ते परातेइए धरती च वापस नेई औणे करी, मिट्ठी दी गुणवत्ता च कमती ते फसले दा थोडी मातरा च गै उत्पादकता देने दा कारण बनी जन्दा ए । इसदा मतलब जरूरी तौर पर मिट्ठी मुर्दा बनदी जा करदी ए ।

अस किस चाली मिट्ठी च जीवन पाई सकनेअँ ?

जरूरी ते यकीनी तौरे पर, देसी खादे दी बरतौन करी जिजा- देसी गवें दा गौआ गूत्तर, बिस्कलें दी बिष्ठाँ, नाडेप विधी कनै बनाई गेदी खाद, उद्योगिक खादाँ, सब्ज हरियाँ खादाँ, ते मिट्ठी दे सँरक्षण दे तौर तरीके । फिर वी, ए सारे हल्ले गी गोबर दी खाद जरूरी तौरे पर लौडचदी ए गै । ते पशुपालन दी कमी कन्नै धरती दी जरूरतें गी पूरा नेई करने करी कमी आई गै जन्दी ए ।

इस कमी गी पूरा करने लेर्ह खेतर नितियाँ

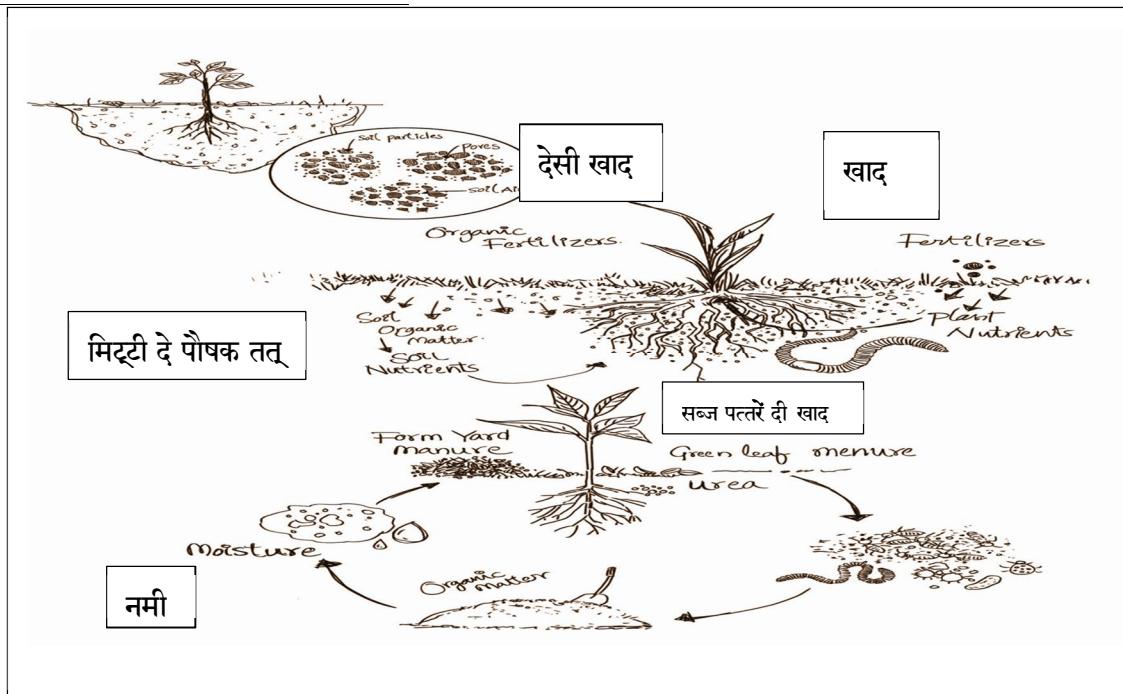
- मिट्ठी दा तापमान कमती करनाँ
- मिट्ठी गी सरल्त नेई होण देना ।
- मिट्ठी छाया च रक्खना ।
- बरखादा पानी जमीने देगै बिच्च अचैर, इसदी योजना करना ।
- जैविक पदारथे दी बढौतरी करनी ताँजे जडँ मता सारा पानी शोषित करी सक्कन ।
- जडें.दे आसपास दी मिट्ठी भुरभुरी बनाना ताँजे अपनी बढौतरी खरी चाली करी सक्कन ।

जिन्दी जागदी जमीनै च के के होन्दा ए? ,



तस्वीर दस्सै करदी ए जे किन्ने चाली दे जीव जैन्त जिजाँ बिस्कलाँ, जीवाणु, कीटाणु, बौलाँ वगैरा मिट्ठी च हुन्दियाँ न मिट्ठी दा
जीव विग्यान दी सँरचना इक दूए दे जीवन पर निर्भर करदे न। इस करी ए बड्य जरूरी ए जे इस गल्लै गी समझदारी कन्ने
उन्दी जीवन यापन दी जाल सँरचना गी ठीक चाली चलाना लोडचदा ए ताँ जे मिट्ठी दी सेहत बनी दी रखै। ए निक्के निक्के जीव
अपने पिच्छे बिट्ठाँ ते रसाव उत्परेके दे रूपे च किण्वक प्रोटीन छोड़ दे जन्दे न, जिन्दे कन्ने मिट्ठी गी सुपोषण मिलदा रैंदा ए ते
बढौतरी बी हुन्दी रैन्दी ए। इस्सै गल्लै गी प्रकिरया गी जैविक पदारथ गलांदे न। ए धारणा सँकल्पना हरि भरी जडें, कन्नै जुडदी
ए इसदै पिच्छे कहानी ए जे बूटे रुक्ख मिट्ठा पैदा करदे न, जेड्य ४० प्रतिशत मिट्ठा खलके बूटे दे हिस्से च हुन्दा ए बाकि दा ३०
परसैट जमीनी जडें च १० परसैट धरती च चली जन्दा ए, पोषण दे रूपै च, ते जीव जन्तु बी पली जन्दे न, ते बूटा बी नरोआ
होई जन्दा ए। इसी आपसी मुआयदा आखदे न, जडें, जमीन ते जीव जन्तुएं दे विच। इस चाली अस आकर्षी सकनेआँ जे
एकडी विभिन्नता फसलें दी बढौतरी आस्ते बडीगे सक्षम हुन्दी ए ते बडी गै तौले बी। फसलाँ कटने परैत बी, जड्य जमीना च
रैणे करी जमीना च जीव जन्तुए कन्नै भाई चारा बनाई रखदियाँ न, उन्दी बढौतरी आस्ते बी कम्म करदियाँ न। साईंसी ढैंगे
कन्नै गल्ल करचै ताँ १ ग्राम कारबन ८ ग्राम पानी सँभाली सकदा ए, सौखी सकदा ए। इस चाली जिन्ना मता कारबन, जीव
तत्व मिट्ठी च होग, उतना गै पानी सँभालने दी ताकत, समरथा मिट्ठी दी बनी जाग। जिन्नी ज्यादा जैविक बौले दे धागे मिट्ठी च
होगण, उतनी गै भुरभुरी मिट्ठी होई जाग ते पानी दी सँभाल सोखने दी प्रकिरया चंगी चाली बनी दी रैग।

ਮਿਟੀ ਅਪਨਾ ਪੋਥਣ ਕੁਤੁਹਾਂ ਲੈਨਦੀ ਏ ?



- ਜੈਵਿਕ ਪਦਾਰਥ ਮਿਟੀ ਗੀ ਜਿਨ੍ਦਾ ਰਖਨੇ ਲੈਈ ਕੇਂਦੇ ਹੋ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨ।
- ਮਿਟੀ ਦੀ ਨਮੀ ਚ ਅਸ ਕਿਸ ਚਾਲੀ ਬਢੌਤਰੀ ਕਰੀ ਸਕਕਨੇਅਂ ?
- ਮਿਟੀ ਚ ਨਮੀ ਦੀ ਬਢੌਤਰੀ ਕਰਨੇ ਦਾ ਜੈਵਿਕ ਪਦਾਰਥੋਂ ਦੀ ਮਿਟੀ

ਚ ਬਢੌਤਰੀ ਕਰਨਾ ਇਕ ਰਸਤਾ ਏ । ਇਸਦੇ ਕਨੈ ਕਨੈ ਸਬਜ਼ ਪਰਤ ਬਨਾਈ ਰਖਨਾ ਬਕਰਿਆਕਾਰ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਰਾਈ ਵਾਈ ਕਾਰਿਏ ਰੁਕਖ ਬੂਟੇ ਗੀ ਆਡ. ਬਨਨੇ ਪਰ ਲਾਈਏ ਤੇ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਹਰੀ ਭਰੀ ਧਰਤ ਰਕਿਤਾਏ ਜੇਂਦੇ ਕਨੈ ਨਮੀ ਸੌਖਨੇ ਚ ਬਢੌਤਰੀ ਹੋਏ, ਉਪਰਲਾ ਹਰਾ ਭਰਾ ਬਛੈਣਾ ਧਰਤੀ ਥਵਾਂ ਤੱਡੀਨੇਆਲੇ ਪਾਨੀ ਦੀ ਭਾਧ ਗੀ ਵੀ ਪਰਤਿਏ ਸੌਖੀ ਲੈਂਦਾ ਏ ਤੇ ਨਮੀ ਬਰਕਰਾਰ ਰਕਖਦਾ ਏ । ਧਰਤੀ ਪਰ ਲਗੇ ਦੇ ਰੁਕਖ ਬੂਟੇ ਰੱਗ ਬਰੰਗਿਆਂ ਫਸਲਾਂ ਭਾਨਤ ਭਾਨਤ ਦਿਖਾਂ ਸਭਿਆਂ, ਕਾਸ ਫੂਸ, ਮਿਟੀ ਗੀ ਰੋਡ, ਥਵਾਂ ਬਚਾਂਦੇ ਨ, ਕਟਾਵ ਨੇਈ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ, ਪਾਨੀ ਗੀ ਕਟਠਾ ਕਰਨੇ ਚ ਮਦਦਗਾਰ ਸਾਬਿਤ ਹੁਨਦੇ ਨ । ਮਿਟੀ ਦੀ ਪਾਨੀ ਸੱਭਾਲਨੇ ਦੀ ਕਥਮਤਾ ਚ ਬਢੌਤਰੀ ਹੁਨਦੀ ਏ । ਉਪਰਲੇ ਸਾਰੇ ਤੌਰ ਤੀਕੇ ਤਾਂ ਗੇ ਅਸਰਦਾਰ ਸਾਬਿਤ ਹੁਨਦੇ ਨ, ਜੇਲੈਫ ਫਸਲ ਚਕਕਰ, ਸਥਾਨੀ ਮੌਸਮੇ ਪਾਨੀ ਦੇ ਸਾਥੇ ਬਨਾਯਾ ਗੇਦਾ ਤੇ ਚਲਾਯਾ ਜਾ । ਬਰਖਾ ਦੇ ਪਾਨੀ ਦੀ ਸੱਭਾਲ- ਬਨ ਬਨਨੇ, ਤਲਾ ਬਨਾਨੇ, ਛਪਡ. ਬਨਾਨੇ, ਮੇਂਡਾ ਬਨਾਨਿਆਂ, ਕਾਸ ਫੂਸ, ਬੱਜ ਲਾਨੇ, ਕਟਾਵ ਰੋਕਨੇ ਲੈਈ ਗਤ ਕਡੂਨੇ, ਸਾਰਿਆਂ ਤਰਕੀਬੇਂ ਕਨੈ ਕਮਮ ਤੋਡ. ਚਾਠੇ ਜਨਦੇ ਨ । ਪਾਨੀ ਦੀ ਠੀਕ ਬਰਤੌਨ ਫਕਵਾਰਾ ਸਿਚਾਈ, ਕੁੱਦ ਕੁੱਦ ਕਨੈ ਸਿੰਚਾਈ, ਸਮੇਂ ਪਰ ਰਾਈ ਵਾਈ ਤੇ ਸਿਚਾਈ ਕਾਰਿਏ ਵੀ ਲਾਭ ਉਠਾਯਾ ਜਾਈ ਸਕਦਾ ਏ ।

ਬੀਜ ਤੇ ਫਸਲੋਂ ਦੀ ਮਿਨਨਤਾ

ਖੇਤਰ, ਬਾਡਿਆਂ, ਜੈਵਿਕ ਪਦਾਰਥੇ ਆਸਟੇ ਸਹੀ ਜਗਹ ਹੁਨਦੀਏ

ਬਕਖਰੀ ਫਸਲੋਂ ਆਸਟੇ ਬਕਖ ਬਕਖ ਬੀਏਂ ਦੀ ਜਸਰਤ

- ਜੇਡੇ ਸਥਾਨੀਯ ਮਿਟੀ ਆਸਟੇ ਸਹੀ ਹੋਣ
- ਜੇਡੇ ਸਥਾਨੀਯ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ
- ਬਰਖਾ ਦੀ ਬਾਦਕਾਟ, ਊੱਚ ਨੀਚ ਜਰੀ ਸਕਨੇ ਆਲੇ



ਮਿਟੀ ਦੀ ਪਰਤ ਦਰਖ਼ਤੇ ਦੇ ਪਤਤੇਂ, ਭਾਲਿਏਂ ਦੀ ਛਤਰੀ ਯਾ ਫਿਰੀ ਫਸਲੇ ਦੀ ਮਿਟੀ ਉਪਰ ਪਰਤ ਬਛਾਈ ਰਖਨੀ ।

ਬੀਜੇ ਤੇ ਫਸਲੋਂ ਦੀ ਵਿਮਿਨਨਤਾ:

ਫਸਲੋਂ ਦੀ ਮਿਨਨਤਾ, ਕੁਦਰਤੀ ਰਾਈ ਵਾਈ ਦਾ ਅਮਿਨਨ

ਹਿੱਸਾ ਏ, ਜੇਦੇ ਕਨ੍ਨੇ ਬਕਖਬਕਖ ਚਾਲਿਏਂ ਦੀ ਰਾਈ

ਵਾਈ ਚ ਫਸਲਾਂ ਇਕ ਮਹਤਵ ਆਲਾ ਬਕਖਰੀ ਗੈ

ਹਿੱਸੈਦਾਰੀ ਨਿਭਾਂਦਿਆ ਨ । ਏ ੮-੧੦ ਫਸਲਾਂ ਲੈਨੇ ਪਰ

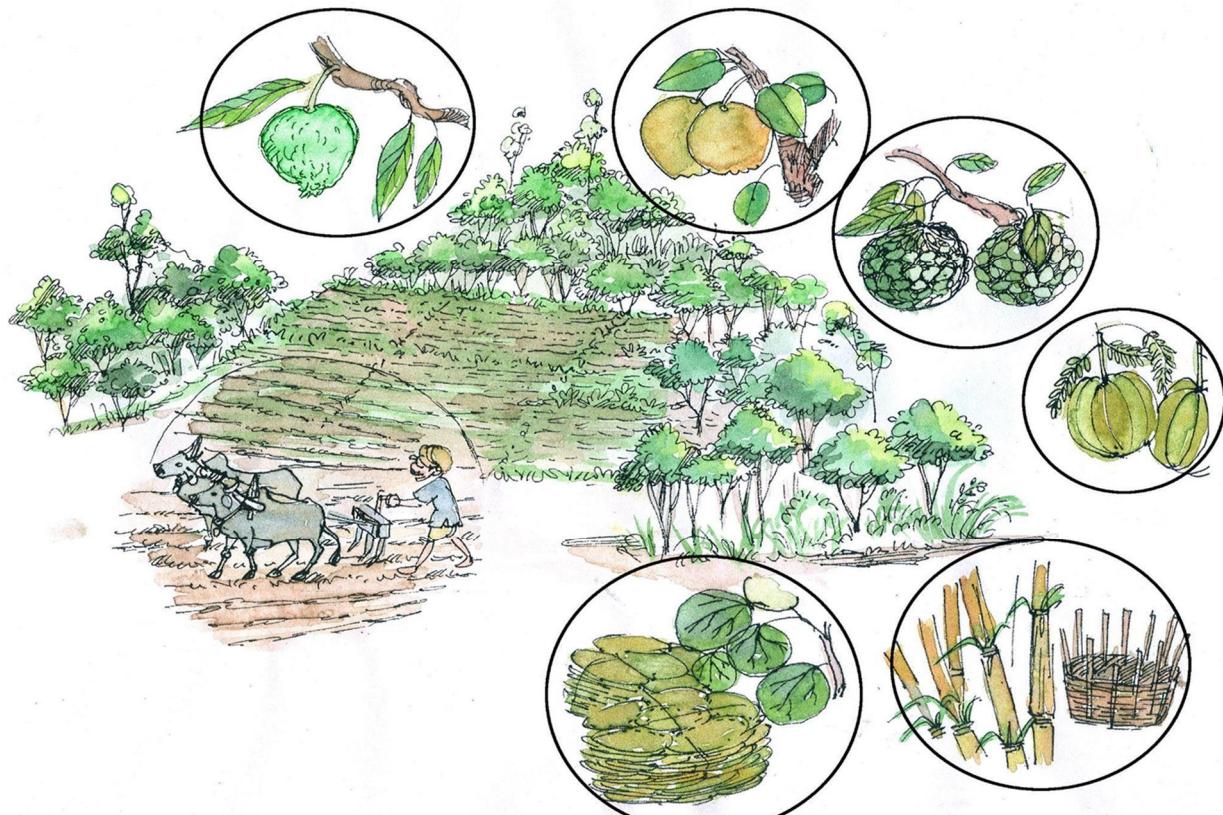
ਜੋਰ ਭਰਦਿਆਂ ਨ ਜੇਦੇ ਕਨ੍ਨੇ ਮਿਟੀ ਦੀ ਸੇਵਤਾ ਚ ਲਾਭ



ਪੁਜਦਾ ਏ, ਪਰਾਕਰੀਤਿਕ ਸਥਤਿ ਚ ਭੀ, ਮੂਲ ਅਵਸਥਾ ਚ ਬੀ, ਜਿੰਜਾ ਗਨ੍ਨੇ ਦੀ ਖੋਈ, ਧਾਨ ਦੀ ਭੂਸੀ, ਸਿਕਕਡ, ਸੁਕਕੇ ਦੇ ਪਤਤਰ ਵਗੈਰਾ ।

ਇਸ ਚਾਲੀ ਪ੍ਰਾਕਰੀਤਿਕ ਰਾਈ ਵਾਈ, ਸਥਾਨੀਯ ਜੈਵ ਵਿਵਧਤਾ, ਮਿਨਨਤਾ ਦੀ ਬਣੌਤਰੀ ਆਸਟੇ ਵਿਸ਼ੇ਷ ਧਿਆਨ ਦੇਨੇ ਲੇਈ ਗਲਾਂਦੀ ਏ ।

बहुतात च फसलाँ लाने दे किछ फायदे



• मौसमी बगेड थवाँ बचाव	• रिस्क कटि जन्दा ए	• आय बदी जन्दी ए
• पोषक तत्वे दी बढ़ातरी ते पूर्ति	• मिट्ठी दी बनावटे च सुधार	• मिट्ठी दी संरचना च सुधार

की जे इसदी राई बाई मानसून औणे दे पैरेत इक्क बारी गै कीती जंदी ए , कन्नै बक्खरियाँ किस्माँ बक्ख बक्ख फसलाँ बक्ख बक्ख समें पर होणे करी, बक्ख बक्ख पैदावार थोणे करी, सितम्बर थवाँ फरवरी तक धरती दी मिट्ठी बी ९-१० म्हीने खटोई रैदी ए , फिरी पतझड औणे करी मते सारे झाड, पत्तर, डालियाँ डिगिये धरती पर सडी गलिए ,नमी सोखने दा कारण बनी, लगातार कम्म करदे रैदे न ।

हर फसलै दी राई बाई उसदी ऊँचाई दे हिसाबे कनै लाने करी सूरजै दी रोशनी ते गर्मी दा पूरा सदउपयोग करी लैता जंदा ए । भिन्न भिन्न राई बाई दे तौर तरीके कनै जाड, छाड दा घना पन, छिदरें च हवा दा होणा पानी दी मातरा दा अन्दर

जाणा, नमी सोखने दी क्षमता, हवा दा आना जाना, कटाव मिट्ठी दे रुडी जाने दी सँभाल होई जंदी ए । मिट्ठी दी भौतिक रचना ठीक होण लेई पैदी ए । आम लोग शिकैत करदे न जे नाइट्रोजन, फासफोरस, पोटाश, पाने कन्नै गै खादे दे तत्व पूरे हुन्दे न, पर कुदरती तरीके कन्नै राई बाई करने कन्नै ए तत् बकवरी चाली धरती च कम्म करदे न । जीव जेडे जमीनी फासफोरस ते पोटाश गी खाइए, पचाइए, ऐसे रिसाव करदे न जिस गी फसले दियाँ जड़ चँगी चाली सोखने च कामयाब होई जंदियाँ न । इस चाली बकव बकव फसलाँ लाइए, कुदरती राई बाई कीती जंदी ए । भिन्न भिन्न तत् धरती च, बकवरी बकवरी परतें च सडिए गलिए जीव जन्तुए राएँ खाई पचाई फसलें आस्तै सिद्धा पोषण परोसदे न, जेदे कन्ने धरती च बडे गै चँगी चाली कन्नै पोषण तत् पैदा हुन्दे रैंदे न ।

प्राकृतिक खेती च बूटे दी रक्षा बी कुदरती तरीके कन्नै गै कीती जंदी ए । बूटे दी प्रतिरोधक शक्ति कन्ने, खिच्च त्रूड कन्नै, बकव बकव बूटे दे लाने करी होई जंदी ए । प्रतिरोधक क्षमता मिट्ठी दे भुरभुरा होणे पर ते जीवजंतुए दी मातरा एदे उप्पर मुनस्सर करदी ए । बूटे सिद्धी ते परोक्ष सुरक्षा परनाली पैदा करी लैंदे न, जेडे कीडे उणे गी खाने गी औंदे न ते अपरोक्ष तरीके कन्ने बी सुरक्षा करने च समरथ होई जंदे न, उन्दे कुदरती शत्रुएं दे असर बघाइए । की जे धरती दी मिट्ठी ९-१० महीने खटोई रैंदी ए जिसदे कन्नै किछ फसले दी पानी दी जरूरत बी थोडी गै रैंदी ए, शक्ति दी बी बरतौन बी थोडी गै रैंदी ए, की जे पानी देने आलियाँ मशीने गी बी चलाना नेई पैदा फिरी पत्तर वगैरा बी झडिए, धरती उप्पर परत बनाई छोडदे न खटोई रैणे करी धरती दा तापमान बी कमती होई जंदा ए, नमी बी थोडी गे उडदी ए ।

फसले ते बीजे च भिन्नता आस्तै ध्यान च रखने योग सिद्धाँतः

- स्थानीय मिट्ठी आस्ते सही होण
- स्थानीय मौसम ते वातावरण दे अनुकूल होण , ,
- बरखा दी बादकाट, ऊँच नीच जरी सक्कने आले

भूमि सुपोषणः

जैविक उत्परेके दा सत उपयोग , फसलें बूटे दी सेहूत शक्ति च बढौतरी करदा ए ते अजैविक तनाव थवाँ जिंदु गी लाभ बी पुजांदा ए। आमतौर पर ए पैदावार दी गुणवत्ता बधाँदा ए ते कीडे विमारियाँ थवाँ बी बचाँदा ए , जैव उत्परेके दे सदुपयोग कन्नै धरती दे पोषक तरें च बी बढौतरी :

भूमि सुपोषणः

बूटे गी पोषण देने ताई जैव उत्परेके दी बी जसूत हुंदी ए।

- बीजामृतम्
- जीवामृतम्
- मुर्गी खाद वगैरा
- ज्यादा पैदावार, भिन्न फसला ते थोडी कीमताँ
- मिट्ठी दे पोषण च बढौतरी
- मिट्ठी च कारबन दी बढौतरी



फसलें दी पानीदे जरूरत च कमी
जलवायु मौसमी झटके थवाँ लचीलापन
धरती च करोडँ किस्में दे जीव जंतु होणे करी,
रसैनिक राई बाई कन्नै उणेंगी खाने आस्ते किछ नी लब्दा ,
प्राकृतिक खेती करने कन्नै करसान उणे जीव जंतुएँगी
भरपूर खाने दी मातरा ते बूटे गी पोषण दिंदा ए। मिट्ठी
च बी धारण शक्ति दी बढौतरी हुंदी ए। जैविक



कारबन दी मातरा दी बी लगातार बढौतरी, प्राकृतिक खेती कन्नै कीती जाई सकदी ए।

ਜਰੂਰਤਾਂ	ਤੌਰ ਤਰੀਕਾ
ਜੈਵਿਕ ਪਦਾਰਥੇਂ ਚ ਬਣੌਤਰੀ- ਪੁਲੀ ਮਿਟੀ	ਪ੍ਰਾਕਤਿਕ ਸਥਿਤੀ ਚ ਜੈਵ ਮਾਤਰਾ ਤਉਂ ਪੀਛਿਆਂ-ਫਸਲੋਂ ਦੀ ਬਵਸਥਾ
ਪਾਨੀ ਦਾ ਉਡੂਡਨਾ ਮਿਟੀ ਦਾ ਸਖਤ ਹੋਣਾ	ਧਰਤੀ ਗੀ ਢਕਕਨਾ ਹਰੇ ਪਨ ਕਨੈ ਤਾਂ ਜੇ ਸਿਦ੍ਦੀ ਸ੍ਰੋਂ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਨੇਈ
ਧਰਤੀ ਦਾ ਤਾਪ ਕਮਤੀ ਕਰਨਾ ਤੇ ਜੈਵਿਕ ਪਦਾਰਥੇਂ ਗੀ	੩੬੫ ਦਿਨ ਧਰਤੀ ਗੀ ਸਬਜ਼ ਪਰਤੇ ਕਨੈ ਸੱਭਾਲੀ ਰਕਖਨਾ
ਮਿਟੀ ਚ ਜਾਨ ਤੇ ਜੀਵਜ਼ਂਤੁ	
ਧਰਤੀ ਚ ਜੈਵਿਕ ਕਿਰਿਆ ਕਰਮੇਂ ਦੀ ਬਣੌਤਰੀ ਕਰਨੀ	ਬਕਵਰੀ ਬਕਵਰੀ ਫਸਲੋਂ ਦਿਯਾਂ ਹਰੀਏਂ ਜਡੇਂ ਗਹਰੀ ਤੇ ਉਥਲੀ ਜਡੇਂ ਥਵਾਂ
ਮਿਟੀ ਕਨੈਂ ਛੇਡ ਲਾਡ ਨੇਈ ਕਰਨਾ	ਥੋਡਾ ਧਾ ਬਿਲਕੁਲ ਨੇਈ
ਮਿਟੀ ਦੀ ਸੱਭਾਲ	
ਰੋਡੇਂ ਕਨੈਂ ਕਟਾਵ	ਮਿਟੀ ਦੀ ਸੱਭਾਲ ਲੇਈ ਤੌਰ ਤਰੀਕੇ
	ਮਿਟੀ ਗੀ ਰੋਕਨਾ ਧਾਰੇ ਗੀ ਸੀਫੀਨੁਮਾ ਕਰਨਾ
	ਮਿਟੀ ਪਤਥਰੋਂ ਕਨੈਂ ਮੇਂਡਾ ਬਨਾਨਾ
	ਰੋਡੇਂ ਗੀ ਕਮਤਰ ਕਰਨਾ ਪਾਨੀ ਦੇ ਬਹਾਵ ਗੀ ਸੁਰਕਿਤ ਕਰਨਾ

ਕੀਡੇ, ਤੇ ਬਿਮਾਰਿਏਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ:

ਕੁਦਰਤੀ ਰਾਈ ਵਾਈ ਚ ਕੀਟੋਂ ਦੀ ਬਵਸਥਾ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰੇ ਪਰ ਹੋਈ ਜਾਂਦੀ ਏ, ਕੁਦਰਤੀ ਦੁਸ਼ਮਨ ਤੱਤੀ ਰੋਕਥਾਮ ਕਰੀ ਲੈਂਦੇ ਨ, ਰੁਕਖ ਕੂਟੇ ਅਪਨੀ ਸੁਰਕਾ ਬਚਾਵ ਅਪਨੇ ਆਪ ਗੀ ਸ਼ਵਸਥ ਬਨਾਈਏ, ਤਨਦਰੂਸ਼ੀ ਕਨੈਂ, ਅਨਦਰੂਨੀ ਤਾਕਤ ਕਨੈਂ, ਵਾਵਿਸਥਿਤ ਕਰੀ ਲੈਨੇ ਚ ਸਮਰਥ ਹੋਈ ਗੇਂਦੇ ਹੁਨਦੇ ਨ। ਇਸਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬੀ ਕੁਦਰਤੀ ਸ਼ਾਵੁ ਫਸਲੋਂ ਚ ਝਕਕਦੁਏ ਪਰ ਆਖਿਰਿ ਹੁਨਦੇ ਨ, ਇਸ ਤੌਰ ਤਰਕਿ ਦੀ ਰਾਈ ਵਾਈ ਚ, ਇਸ ਚਾਲੀ ਦੀ ਬਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਏ ਜੇ ਫਸਲੋਂ ਗੀ ਨੁਕਸਾਨ ਥੋਡੇ, ਕੋਲਾ ਥੋਡਾ ਹੋਏ। ਅਗਰ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਨੇ ਆਲੇ ਕੀਟੇ ਦੀ ਜਨਸੱਖਲਾ ਢੁਆਠਨ ਟਪਨ ਲੈਈ ਪੈਂਦੀ ਏਤੀਂ ਫਿਰੀ ਠੀਕ ਕਰਨੇ ਲੇਈ ਆਲੇ ਤੌਰ ਤਰੀਕੇ ਸਮੇਂ ਪਰ ਦੇਸੀ ਜੈਵਿਕ ਅਰਕ, ਕੋਲ, ਪਰਸਪਰਾਗਤ ਆਯੁਰੋਂਦਿਕ ਕਾਫੇ, ਕਨੈਂ ਕੋਲ ਬਨਾਇਏ ਛਿਡਕਿਏ ਠੀਕ ਕਰੀ ਲੈਨੇ ਦੇ ਤਰਕਿ ਬਨਾਈ ਲੈਂਦੇ ਗੇਂਦੇ ਨ:-

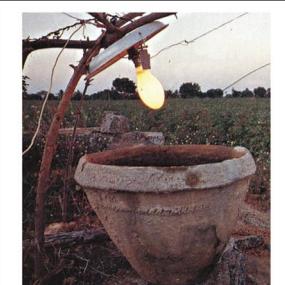
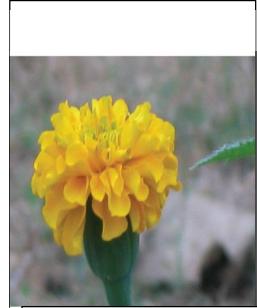
- ਕੁਦਰਤੀ ਤਰੀਕੇ ਕਨੈਂ ਬਚਾਵ ਕਰਨਾ
- ਫਸਲੀ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ
- ਚਮਕੀਲੇ ਤੇ ਚਿਪਕਨੇ ਆਲੇ ਪਾਣੀ
- ਦੋਸਤ ਕੀਡੇ, ਫੁਲ ਪਤਤਰੋਂ ਦੇ ਅਰਕ-
- ਨੀਮ ਅਤੇ ਦਸ਼ਪਤੀ ਕਾਢਾ ਆਦਿ



ਕਿਛੁ ਨਿਵਾਰਣਾਰ्थ ਉਪਾਯ:

- ਬੀਜਾਮੂਤਮ੍ ਕਨੈ ਬੀਜੇ ਦਾ ਝਲਾਜ ਕਰਨਾ
- ਪੱਚਗਵਾਂ ਬਨਾਇਏ ਛਿਡਕਾਵ ਕਰਨਾ
- ਏ ਬਢਵਾਰ ਵੀ ਕਰਦਾ ਏ ਤੇ ਬਚਾਂਦਾ ਵੀ ਏ
- ਖਿਚਚ ਤ੍ਰੌਡ, ਤੇ ਫਸਲੀ ਵਿਮਨਤਾ ਕਨੈ
- ਬਨੈ ਪਰ ਬਕਰਬਕਰ ਤੇਅੰਨਤ: ਫਸਲਾਂ ਲਾਇਏ ਫਸਲੀ ਪਾਸੋਂ ਦਾ ਉਪਯੋਗ
- ਪੀਲੀ ਸਫੇਦ ਨੀਲੀ ਚਿਪਕਨੇ ਆਲਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਦੀ ਬਰਤੌਨ
- ਚਮਕੀਲੇ ਤੇ ਖੁਸ਼ਬੂ ਆਲੇ ਪਾਸੋਂ ਦੀ ਬਰਤੌਨ
- ਪਕਰਕੁਏਂ ਤਾਈ ਬੈਣੇ ਦੀ ਜਗਹ ਬਨਾਨਾ ਡਣਡੇ ਮਚਾਨਾ ਬਨਾਨਾ

ਕੁਦਰਤੀ ਸ਼ਾਨ੍ਹ ਹੋਣੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੂਟੋਂ ਦੀ ਸੁਰਕਾ ਬਵਸਥਾ ਤੇ



ਅਨਦਰੂਨੀ ਸੇਹਤ ਮੰਦ ਹੋਣਾ ਇਕ ਬਚਾਵ ਟ੍ਰਾਈ ਕਨੈ ਕਡੀ ਕਿਡੀ ਭੂਮਕਾ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਏ , ਅਚਾਨਕ ਬਿਮਾਰੀ ਲਗਨਾ ਯਾ

ਉਸਦੀ ਬਢੌਤਰੀ ਹੋਈ ਜਾਣਾ ਸਮੇਂ ਪਰ ਸਮਭਾਲ, ਫਕਕਨਾ ਜੀਵਾਮੂਤਮ੍ ਦਾ ਛਿਡਕਾਵ ਕਨੈ ਬਚਾਵ ਕਰੀ ਲੈਤਾ ਜਂਦਾ ਏ। ਫਸਲੀ ਚਕਕਰ ਮਿਨਤਾ ਬਾਂਧੇ, ਪਰ ਲਗਾਏ ਗੇਦਿਆਂ ਫਸਲਾਂ, ਬਿਚਚ ਲਗਾਈ ਗੇਦਿਆਂ ਫਸਲਾਂ ਬਿਮਾਰਿਏਂ ਤੇ ਕੀਡੇਂ ਥਵਾਂ ਬਚਾਈ ਲੈਂਦਿਆਂ ਨ।

ਏ ਨ , ਕਿਛੁ ਬਚਾਵ ਦੇ ਤੌਰ ਤਰੀਕੇ:

○ ਸੇਹਤਮਨਦ ਬੀਏਂ ਦੀ ਚੌਣ	○ ਬਿਮਾਰਿਏਂ ਥਵਾਂ ਬਚਨੇ ਆਲਿਆਂ ਬਨਕਿਯਾਂ
○ ਬੀਜਾਮੂਤਮ੍ ਦੀ ਬਰਤੌਨ	○ ਠੀਕ ਸਮੇਂਪਰ ਰਾਈ ਵਾਈ
○ ਫਸਲ ਚਕਕਰ ਬਦਲਦੇ ਰੈਣਾ	○ ਧਰਤੀ ਪਰ ਸਭਜਪਨ ਰਖਨਾ
○ ਸਮੇਸਮੇ ਪਰ ਬੀਜਾਮੂਤਮ੍ ਨੀਮਾਸਤਰ ਦਾ ਛਿਡਕਾਵ	○ ਜੈਵਿਕ ਮਾਤਰਾ ਦੀ ਬਢੌਤਰੀ
○ ਲਾਭਦਾਤਕ ਜੈਵਿਕ ਕੋਡਲੋਂ ਦਾ ਛਿਡਕਾਵ ਕਨੈ ਬਿਮਾਰਿਏਂ ਥਵਾਂ ਬਚਾਵ, ਕੂਟੋਂ ਚ ਸਹਨ ਸ਼ਕਿਤ ਦੀ ਬਢੌਤਰੀ ਹੋਈ ਜਨ੍ਹੀ ਏ।	

